

Ontwikkeling

DIT WEET JE NU!

LES 1 VAN KLEIN NAAR GROOT

Eikels zijn de vruchten van een eikenboom. Als ze op de grond liggen, **ontkiemen** ze na een paar maanden.

Er begint dan heel langzaam een nieuwe boom uit te groeien. Als hij groter wordt, kun je aan de **groeiringen** van de boom zien hoe oud hij is.

Vogels, reptielen, amfibieën en vissen leggen eieren. Zoogdieren baren levende jongen. Jongen van vogels en zoogdieren kunnen nog niet zelf voor hun eten en drinken zorgen. Hun ouders zorgen voor hen, net als bij mensen.

Een kind dat ouder is dan 1 jaar en jonger dan 4 noem je een **peuter**. Peuters leren heel veel nieuwe dingen, zoals praten, lopen en zelf eten. Als de peuter 4 jaar wordt, noem je hem een **kleuter**. Veel jonge zoogdieren zijn net kleuters. Ze zijn heel nieuwsgierig en oefenen dingen die ze later misschien in het echt moeten doen. Tussen je tiende en je achttiende verandert je lichaam. Ook in je hoofd verandert er veel. Je wilt zelf beslissen wat je gaat doen. Deze periode heet de **puberteit**. Vanaf je achttiende ben je **volwassen**.

Peuters leren veel nieuwe dingen.

LES 2 ALLEEN OF IN EEN GROEP

In een **gezin** heb je minstens één volwassene en minstens één kind. Zij zijn **familie** van elkaar. Er zijn verschillende soorten gezinnen. Ook in de natuur zijn verschillende soorten gezinnen. Sommige dieren zijn **groepsdieren**. Zij leven graag met andere dieren samen, omdat het fijn en veilig is. In zo'n groep is een **rangorde**. Dat betekent dat het ene dier belangrijker is dan het andere. Dankzij de rangorde blijft het meestal rustig in een groep. Maar een rangorde is niet genoeg. Het is ook belangrijk om te weten hoe een ander zich voelt. Dat kun je zien aan de **gezichtsuitdrukking**. Je kunt met je gezicht laten zien dat je boos, blij of verdrietig bent. Maar ook met je **lichaamstaal** kun je duidelijk maken hoe je je voelt of wat je wilt.

Praten met je lichaam: jij hebt gewonnen!

LES 3 ZO DOE JE DAT!

Alles wat dieren en mensen doen, noem je **gedrag**. Eten zoeken is gedrag. Net als een nest bouwen. Bij dieren in de natuur is het meeste gedrag **aangeboren**. Je noemt dit hun **instinct**. Bij mensen is het meeste gedrag **aangeleerd**. Tijdens je **opvoeding** leer je wat wel en niet mag en hoe je iets moet doen. Veel dingen leer je thuis, maar ook op school krijg je een deel van je opvoeding. Als je iets zelf kunt, zonder hulp van anderen, ben je **zelfstandig**. Sommige dieren, zoals krokodillen, zijn meteen na hun geboorte al zelfstandig. Ze krijgen geen hulp van hun ouders. Als je iets goed doet, kan iemand je **belonen**, bijvoorbeeld met een complimentje. Doe je iets niet goed, dan kan iemand je **straffen**. Je moet dan bijvoorbeeld vroeg naar bed.

Zullen we het weer goedmaken?